

Tariffoppgjøret 2021 – Forhandlingsposisjon

Dokumentasjon: - Norsk næringsliv foran mellomoppgjøret 2021

Sammendrag

Lønnsoppgjøret i 2021 må bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser

Koronapandemien påførte i fjor norsk økonomi det største tilbakeslaget i manns minne. I privat sektor falt både aktiviteten og sysselsettingen kraftig. Sjøkket rammet dessuten usedvanlig skjevt. Mens få bransjer var uberørt av krisen, traff pandemien og smitteverntiltakene først og fremst overnatting, servering og deler av person- og bedriftsrettet tjenesteyting. I disse bransjene lå aktiviteten ved årsslutt fortsatt 30-40 prosent lavere enn før pandemien. I noen virksomheter er nær all omsetning bortfalt. De samme bransjene har ifølge NHOs medlemsundersøkelse høyest andel bedrifter med betalingsvansker og konkursfrykt. I reiseliv gjelder dette to av fem. Selv om etterspørselen ventelig vil ta seg opp fra sommeren av, når folk flest ventelig er vaksinert, synes veien tilbake til normal aktivitet og lønnsomhet lang. Lønnsevnen i de hardest rammede bransjene vil ventelig være svak en god stund fremover.

Koronapandemi, smitteverntiltak og nedstengt økonomisk aktivitet preget store deler av verden i 2020. BNP- fallet hos Norges handelspartnere anslås nå til 4,5 prosent, som er det største i nyere tid.

Vaksinering er nå igangsatt. Vaksineringsprogrammene gir håp om at brorparten av smitteverntiltakene i industrilandene kan være avviklet over sommeren, men det er fortsatt betydelig usikkerhet knyttet til pandemiens videre utvikling. Blant annet takket være såkalt oppdemmet etterspørsel (utsatt forbruk), er det ventet at både BNP og importen hos våre handelspartnere vil ta seg opp utover høsten, og nå førkrisenivået i fjerde kvartal i år. For 2021 som helhet anslås en vekst på nærmere 4 prosent.

NHOs medlemsundersøkelse viser at pandemien og tiltakene traff næringslivet bredt. Likevel er det personrettet tjenesteyting, særlig reiseliv og luftfart, som er hardest rammet. Etter en bedring utover våren og sommeren i fjor, bidro en ny smittebølge og nye smitteverntiltak i fjor høst til en økende andel bedrifter som meldte om etterspørselssvikt. Særlig gjaldt dette i reiseliv og deler av annen tjenesteyting. På terskelen av lønnsoppgjøret er norsk økonomi og næringsliv fortsatt sterkt preget av pandemien.

Tilsvarende vil den økonomiske utviklingen gjennom resten av året være nært knyttet til den videre utvikling i antall smittetilfeller og vaksineringer og dermed også av innretningen av smitteverntiltakene. Alt dette er beheftet med betydelig usikkerhet. I FHI's nøkterne scenario er helsepersonell og personer i risikogrupperne i all hovedsak vaksinert før sommerferien, i FHI's optimistiske scenario gjelder dette også store deler av den øvrige voksne befolkning. I så fall vil det bidra til å løfte Fastlands-BNP, spesielt i andre halvdel av 2021. Men det understrekes at dette vendepunktet vil kunne komme både før og etter. Prognosene antyder en vekst på nærmere 4 prosent i Fastlands-BNP i 2021, slik at aktiviteten vil være tilbake på førkrisenivå ved årsskiftet. Økonomien vil imidlertid da fortsatt ikke ha gjeninnhentet førkrisetrenden, som illustrerer at pandemien vil ha påført økonomien et stort, og trolig varig tap. I

hvert fall ut neste år vil økonomien ventelig være preget av ledige ressurser, blant annet arbeidsledighet over førkrisenivået.

Nedstengningen i mars i fjor rammet husholdningenes etterspørsel hardt, og konsumet falt samlet sett med 8 prosent fra 2019 til 2020. Mens tjenestekonsumet falt kraftig i mars og april, og bare delvis har hentet seg inn igjen, var varekonsumet allerede i mai over nivået før utbruddet av koronapandemien. Ettersom husholdningenes inntekter vokste i fjor, ble forbruksfallet motsvart av høyere sparing. Når smitteverntiltakene gradvis fjernes, vil den økte sparingen kunne omsettes i økt forbruk, og en vridning vekk fra varer og tilbake til tjenester. Prognosene peker mot en forbruksvekst på solide 7 prosent i år.

Pandemien medførte lavere energietterspørsel og et kraftig fall i oljeprisen. Mange oljeselskaper varslet i fjor vår om betydelige investeringskutt. Stortinget vedtok derfor en skatteomlegging som skulle motvirke noe av dette, og prognosene anslår nå at investeringsnedgangen i år blir om lag 7 prosent. Dermed vil hjemmemarkedet også bli mindre for norsk leverandørindustri.

Krisen er møtt med kraftige økonomiske tiltak. Fra 2019 til 2020 økte oljepengebruken tilsvarende 4,5 prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge (budsjettimpulsen). I år anslås oljepengebruken å ligge 3 prosentenheter over 2019-nivået. Samlet over de to årene utgjør merbruken av oljepenger for å motvirke konsekvensene av pandemien anslagsvis 240 mrd. kroner.

Styringsrenten ble satt til null i fjor vår. Norges Bank har varslet at renten vil holdes på dette nivået ut året. Lav rente gjør det lettere for både husholdninger og næringsliv å betjene gjeld, og stimulerer boligetterpørsel og -investeringer.

Det er ventet at andre etterspørselskomponenter som offentlig konsum, boliginvesteringer og eksport av tradisjonelle varer vil bidra positivt til norsk økonomi i 2021.

Aktivitetssvikten reduserte også sysselsettingen, men mye mer målt i timeverk enn i personer (ansatte). Dette skyldes både at permitterte blir regnet som sysselsatte i inntil tre måneder, men også utstrakt bruk av delvis permittering. Prognosene antyder 0,5 prosent flere sysselsatte i år.

Nedstengningen i mars i fjor førte til en økning i ledigheten uten sidestykke i nyere tid. I løpet av få uker ble antall registrert som helt eller delvis arbeidssøkere hos NAV firedoblet, til over 400 000 personer på det meste. Etter en halvering frem mot august, har ledigheten siden da ligget relativt stabilt på rundt 7 prosent av arbeidsstyrken. For yrker innen reiseliv og transport har arbeidsledigheten forblitt høy, og 9. mars var nærmere 24 prosent av arbeidsstyrken registrert som helt eller delvis arbeidssøkere i disse yrkesgruppene. Til sammen er nå 206 000 registrert som arbeidssøkere. Av disse var 74 000 personer helt eller delvis permittert. Rundt halvparten av disse har vært permittert sammenhengende siden mars/april i fjor. For å hindre at mange nå blir sagt opp som følge av at permitteringsperioden nærmet seg utløp, har Stortinget besluttet å utvide ordningen frem til 1. oktober.

Konkurranssevnen ble bedret med 9,6 prosent i 2020, hovedsakelig fordi den handelsveide kronekursen ble svekket med vel 8 prosent. I tillegg var timelønnskostnadsveksten lavere i Norge enn anslått hos våre handelspartnere. Samlet er kronen svekket med nærmere 33 prosent siden 2013, før oljenedturen, og har dermed gitt et betydelig bidrag til styrket konkurransevne. Frem til 9. mars i år har imidlertid kronen styrket seg med 3,7 prosent mot årsgjennomsnittet 2020, og slik reversert noe av fjorårets konkurransevneforbedring. Lønnsdannelsen har et ansvar også for å bidra til at konkurransevnen er tilstrekkelig god, og slik bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser.

Industriens driftsresultat økte fra 27 milliarder kroner i 2019 til 33 milliarder i 2020. Resultatet ble bedret i de fleste industriområder, herunder næringsmiddelindustri, trelast og trevarer, raffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Unntaket var verksteds- og skipsbyggingsindustri, der resultatet ble halvert. Lønnskostnadene tilsvarte i fjor 82,3 prosent av faktorinntekten i industrien, like over

gjennomsnittet de siste 20 årene. Fordelingen av verdiskapingen mellom arbeid og kapital i industrien har vært rimelig stabil over tid, slik frontfagsmodellen tilsier. I næringsområder som reiseliv, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting der tjenester til petroleumsnæringen er inkludert, samt bygg og anlegg, har derimot lønnskostnadsandelene økt de siste årene.

Partene gjennomførte i fjor høst et krevende hovedoppgjør, og rammene fra oppjøret var stramme. Frontfagets økonomiske ramme ble av NHO, i forståelse med LO, anslått å gi en årslønnsvekst i industrien samlet i NHO-området på 1,7 prosent i 2020. Årslønnsveksten for industrien samlet i NHO-området er av TBU foreløpig beregnet til 2¹/₄ prosent, mens overhenget til 2021 for industrien i NHO-området samlet er foreløpig beregnet til 1¹/₄ prosent. Den målte lønnsglidningen har dermed vært høyere enn det som ble lagt til grunn under forhandlingene i hovedoppgjøret 2020. De store endringene i arbeidsmarkedet i 2020 har påvirket beregnet årslønn samlet og for grupper. Hvordan sammen-setningseffekter kan ha påvirket tallene vil bli nærmere belyst i TBUs mars-rapport.

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, TBU, har anslått konsumprisveksten til 2,8 prosent for 2021. Usikkerheten i prisvekstanslaget er knyttet spesielt til utviklingen i kronekursen og energiprisene, men også til hvordan koronapandemien påvirker økonomien og prisutviklingen slik den nå måles.

Derfor mener NHO at:

- Frontfagsmodellen skal ligge til grunn for lønnsdannelsen i Norge.
- For å sikre bedrifter og arbeidsplasser må lønnsutviklingen ivareta industriens konkurransevne.
- Forskjellene mellom ulike næringers inntjening og lønnsevne er større enn noen gang i nyere tid som følge av koronapandemien. Eventuelle sentrale tillegg (generelt tillegg og tillegg til overenskomster som ligger lavt), må hensynta dette.
- Et høyt innslagspunkt for eventuelle "lavlønns tillegg" knytter lønnstakere i andre tariffområder for nært industriens lønnsnivå. Derfor bør innslagspunktet settes lavere enn det som har vært vanlig de siste årene.
- Den økonomiske realitet som er lagt til grunn for resultatet i de sentrale forhandlingene skal også gjelde for de forhandlinger som i etterkant skal føres om eventuelle justeringer av minstelønnsseter.

Vedtak:

"Representantskapet slutter seg til at tariffoppgjøret gjennomføres i samsvar med det som er skissert i bakgrunnsnotatet "Norsk næringsliv foran mellomoppgjøret 2021". Styret gis fullmakt til å vedta oppjøret."